

ЯКОВЕНКО Р. В.

ЛЕКЦІЯ № 4

з курсу

**ГЛОБАЛЬНА
ЕКОНОМІКА**

для студентів економічних спеціальностей

м. Кропивницький – 2019

УДК 339.97

Я47

Затверджено на засіданні кафедри економічної теорії, маркетингу та економічної кібернетики. Протокол від 12 вересня 2018 року № 2.

© Р.В. Яковенко, 2019.
© ЦНТУ, 2019.

Лекція 4. ПОЛІТЕКОНОМІЯ ГЛОБАЛЬНОГО ЕКОНОМІЧНОГО ЦИКЛУ

ПЛАН

1. Циклічність як об'єктивна закономірність економічного розвитку.
2. Обґрунтування теорії циклів.
3. Великі цикли кон'юнктури та їх наслідки.
4. Структурно-циклічна криза України.
5. Глобальна фінансова та виробнича криза.

1. Циклічність як об'єктивна закономірність економічного розвитку

Глобальна світова економічна система має нелінійний, циклічний або хвильовий характер свого розвитку, що протягом ХХ ст. визначила наука. Її динаміку задає періодичність різних за структурою й тривалістю коливань, які утворюють собою циклічні процеси, сукупність яких може пояснити складну структуру глобальної як часової, так і просторової динаміки світової економічної системи у цілому.

Економічний цикл – це рух виробництва від закінчення попередньої кризи до початку наступної. Кожен цикл складається з п'яти фаз: *пожвавлення, піднесення, бум, падіння, криза*.

Рис. 1. Економічний цикл

Циклічність як об'єктивна закономірність економічного розвитку за своїм змістом багатогранна. Якщо в основу критерію класифікації покласти тривалість, то вона, перш за все, буде мати наступні шість видів циклів:

1. **Аграрні надмалі цикли** строком до 1 року – сезонні короткострокові коливання в сільському господарстві;
2. **Фінансово-економічні малі цикли** строком 3-5 років (у середньому 4 роки) – короткострокові коливання фінансово-ділової активності;
3. **Промислові (ділові) середні цикли** строком 7-11 років (у середньому 9 років) – середньострокові коливання, пов'язані з поновленням активної частини основного капіталу в промисловості;

4. **Будівельні середні цикли** строком 16-20 років (у середньому 18 років) – середньострокові коливання, пов'язані з поновленням пасивної частини основного капіталу, перш за все житла;

5. **Великі цикли кон'юнктури** строком 50-60 років (у середньому 54-55 років) – довгострокові „довгі хвилі” зміни технологічних укладів (ТУ);

6. **Надвеликі вікові цикли** – довгострокові коливання строком 100-120 років (у середньому 108-112 років), наприклад, вікові цикли зміни економічного та політичного лідерства.

Проте критерій тривалості циклів лише один з можливих. Типи циклів розрізняються неоднозначністю матеріальної основи розвитку, характером впливів на економічні процеси. Крім того, різні цикли накладаються один на одний, між ними виникає ефект синхронізації, що ускладнює їхню диференціацію, особливо, при синхронізації їх кризових фаз, коли негативні наслідки кризи зростають до катастрофічних розмірів.

2. Обґрунтування теорії циклів

Слід зазначити, що поняття сектору, що лідирує, має витоки в ідеях видатного українського економіста **Михайла Туган-Барановського**. Ще у 1894 році він створив системну теорію періодичності промислових криз, обумовлених циклічністю інвестиційного процесу, що забезпечує довгостроковий підйом швидким розширенням одного або кількох ключових секторів. За теорією Туган-Барановського історія криз в Англії виявляє приливи і відливи економічного життя, що циклічно повторюються. Цикл буває довготривалим або короткочасним в залежності від конкретних економічних умов, що складаються в кожний історичний період. Цикл не представляє собою явища, що управляється математичним законом, оскільки кризи в Англії ХІХ ст. повторювались з інтервалом від 7 до 11 років.

Рух є періодичним у тому сенсі, що відбувалася зміна послідовних фаз процвітання і депресії, виникнення і зникнення яких мають циклічну форму. За своєю сутністю, промисловий цикл можна представити як закон, притаманний самій природі капіталістичної економіки.

Як вказує Туган-Барановський, завдяки наявності грошей і кредиту, усі коливання економіки отримують набагато більший розмах. Але фактори грошового обігу тільки посилюють цикл, оскільки гроші не є основною причиною. Промисловий цикл глибоко коріниться в самій природі капіталістичної економіки. Невід'ємні властивості сучасної економіки роблять цикл невідворотним явищем. Але це ще не пояснює, чому фази процвітання і депресії з такою дивною правильністю змінюють одна одну. Відповідь на це питання впливає саме з історії промислових циклів у Великій Британії.

На думку Туган-Барановського, найбільш характерною особливістю промислових коливань є той факт, що зміни цін на залізо співпадають з фазами циклу. Ціна заліза незмінно висока у часи процвітання і незмінно низька при депресії. Ціни інших продуктів коливаються далеко не так закономірно. Це вказує на існування тісного зв'язку між коливаннями попиту

на залізо і фазами циклу. Попит на залізо збільшується у період процвітання і скорочується у період депресії. Але залізо являє собою головний матеріал, що використовується у виробництві засобів виробництва. За станом попиту на залізо можна судити й про попит на знаряддя виробництва у цілому. Значить, висхідна фаза циклу характеризується збільшенням попиту на засоби виробництва, низхідна фаза – скороченням цього попиту.

Микола Кондратьєв (1892-1938) вивчивши та обробивши методами математичної регресії величезний емпіричний матеріал, який відображав соціально-економічний розвиток Німеччини, Франції, Британії та США з кінця XVIII до 20-х років XX ст. та зіставивши індекси товарних цін, курси цінних паперів, рівні зарплати, показники обігу зовнішньої торгівлі тощо, дійшов висновку про наявність у динаміці соціально-економічних процесів закономірних великих циклів кон'юнктури, кожен з яких „має **дві хвилі – підвищувальну й понижувальну**”, але точніше буде говорити про підвищувальну й понижувальну складові кожної хвилі або великого циклу кон'юнктури. Кондратьєв визначив приблизні часові межі кожного із циклів й описав закономірності обох типів складових „довгих хвиль” (одночасно охарактеризувавши середні та короткі хвилі економічної кон'юнктури, які мають інші закономірності).

3. Великі цикли кон'юнктури та їх наслідки

Кожний черговий кондратьєвський цикл формується тоді, коли ядро саморозвитку технологічного укладу, що домінує, створює ядро нового технологічного укладу.

Технологічний (техніко-економічний) уклад – це досягнутий рівень технологічних процесів, який визначається впровадженням певних базисних інновацій та замкнутим циклом відтворення засобів виробництва. На сьогоднішній день розрізняють 6 технологічних укладів, які характеризуються періодом їх впровадження та розквіту:

1) 1779-1830 рр. – механізація текстильної промисловості, зародки машинобудування. Країни: Велика Британія, Франція, Бельгія, Голландія;

2) 1830-1880 рр. – паровий двигун. Країни: Велика Британія, США, Італія, Швеція, Австро-Угорщина;

3) 1880-1930 рр. – електродвигун, електроенергія, теплові електростанції, сталь, верстатобудування, чорна та кольорова металургія, хімія, вугілля (головний енергоносіє), залізниця. Виникають предмети праці, що замінюють метал. Розвиток предметів споживання, зокрема побутової техніки. Країни: Данія, Іспанія, Швеція, США, Німеччина;

4) 1930-1980 рр. – двигун внутрішнього згорання, подальший розвиток хімічної промисловості, автомобілебудування, літакобудування, широке впровадження радіотехнологій, нафта (головний енергоносіє), автоматизація виробництва, підвищення вимог до кваліфікації робітників, автотранспорт. Країни: Японія, СРСР, країни Західної Європи;

5) 1980-1998 – інформаційні та комунікаційні технології, аерокосмічна техніка, електроніка, комп'ютерна техніка, широке впровадження Інтернету,

науковомістке виробництво, альтернативні джерела енергії, в тому числі атомна, природний газ, біотехнології. Країни: США, Японія, Велика Британія, Франція;

б) 1998-??? – нанотехнології, гена інженерія, штучний інтелект, тонка хімія, економіка уречевленої праці, нові конструкційні матеріали – пластик, металокераміка. Країни: абсолютний лідер – Японія.

Австро-американський економіст **Йозеф Шумпетер** висунув ідею *перенакопичення капіталу*, пов'язавши це явище з технічним прогресом. Він вважав, що економічне зростання є циклічним процесом, зумовленим стрибкоподібним характером інновацій (нововведень), а також розбив великі цикли кон'юнктури на інші дві складові – *інноваційну* та *імітаційну*.

4. Структурно-циклічна криза України

Щодо України, то глибока економічна криза є, перш за все, внутрішньою, що розпочалась як трансформаційна ще у 1990-ті роки і не була тоді ні циклічною, ні довгохвильовою. Вона є частиною всеохоплюючої кризи, яка впливає:

- по-перше, з структурної трансформації народногосподарських пропорцій у зв'язку з розпадом колишнього єдиного економічного простору в рамках СРСР і порушенням виробничих коопераційних зв'язків між союзними республіками та нестворенням їм на заміну відповідних внутрішніх замкнутих виробничих циклів;
- по-друге, з трансформації економічної системи в цілому;
- по-третє, з практичної некерованості цими трансформаційними процесами на макрорівні в умовах, коли національна держава дуже уповільнено тільки формується.

Говорячи вже про структурно-циклічну кризу, що оволоділа економікою України, слід зазначити, що у будь-якій країні вона, як правило, починалась з фінансової кризи і саме така криза спіткала господарство України ще на початку 90-х років (вона повторилась наприкінці 2008 р. – початку 2009 р. і призвела до падіння ВВП 2009 р. на 15%), коли коштів стало не вистачати не тільки на амортизацію та оновлення основних фондів, але й на придбання оборотних фондів.

Ця криза, по-суті, не мала еволюційного характеру, а була багато у чому зумовлена невдалими „революційними” діями українського уряду в боротьбі з гіперінфляцією 1993 р. Саме дії, спрямовані на радикальне зменшення грошової маси, навіть антиконституційними засобами, пов'язаними з невиплатою заробітної платні, призвели до „шокового” стану як виробничої, так і соціальної сфер України і обвалили її ВВП 1994 року на 24%. Але ж, багато у чому вони були зумовлені й рекомендаціями міжнародних фінансових організацій, які через механізми глобалізації світової економіки нанесли дуже великі втрати господарству України. Адже локальні фінансові ринки сьогодні є поєднаними у єдину глобальну фінансову мережу.

Фінансовий ринок, лівова частина якого є ринком фінансових спекуляцій, став дійсно вселенським і подолати його вади може тільки інноваційна економіка.

5. Глобальна фінансова та виробнича криза

Найвищий рівень глобалізації досягнуто саме у *фінансово-інвестиційній сфері*. Адже сьогодні загальновідомим став факт перевищення фінансово-грошових потоків річного обігу світової економіки (більше \$600 трлн.) на порядок у порівнянні з її матеріальними потоками, включаючи ринки товарів і послуг, що відображає **світовий валовий продукт** (СВП 2008 р. – близько \$60 трлн.).

Це породжує механізм *блукуючих фінансових криз*, найбільш відомими з яких стали мексиканська криза 1994–1995 рр., криза в країнах Південно-Східної Азії 1997–1998 рр. з суттєвим її впливом на світові фінансові ринки, внутрішній дефолт 1998 р. у Росії, який особливо вплинув на країни СНД, у тому числі на Україну, зовнішній дефолт 2001 р. в Аргентині. А у світлі сучасної кризи 2008–2011 рр. можна сказати, що дефолт відбувся і у банківській сфері Ісландії, у бюджетній сфері Греції та Ірландії і цілком можливий у різних країнах світу, включаючи й Україну.

Виробнича криза виникає після фінансової. Так після:

- глобальної фінансової кризи 1970–1971 рр. відбулася рецесія 1973–1974 рр., спровокована „нафтовим шоком”;
- фінансової кризи 1980–1981 рр. з максимальною ціною на нафту в \$90 США за барель – рецесія 1982 р. (в США спад ВВП на 3%), після якої у США було запроваджено антикризову політику під назвою „*рейганоміка*”;
- фінансової кризи 1987–1988 рр., коли тільки за один день (19 жовтня 1987 р.) індекс **Dow Jones** упав на 22,6% – рецесія 1990–1991 рр. при абсолютному спаді ВВП СРСР, а у постіндустріальних США, де у ці роки впала промисловість на 8-9%, ВВП не мав абсолютної рецесії за рахунок розвинутої інфраструктури, але ці економічні негаразди все ж мали політичний наслідок у формі програшу виборів у США Дж. Бушом;
- фінансової кризи 1997–1998 рр. – рецесія 2000–2001 рр.;
- фінансової кризи 2006–2008 рр. (ринків нерухомості, біржової та банківської) – рецесія світової економіки у 2009–2010 рр.

Література:

1. Яковенко Р. В. Глобальна економіка : методичні вказівки до вивчення курсу / Р. В. Яковенко. – Кіровоград : КНТУ, 2015. – 100 с.
2. Яковенко Р. В. Глобальна економіка : конспект лекцій / Р. В. Яковенко. – Кіровоград : КНТУ, 2014. – 57 с. Доступно за адресою: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/6105/1/konspekt.PDF>.
3. Яковенко Р. В. Тести для контролю знань з навчальної дисципліни „Глобальна економіка” / Р. В. Яковенко. – Кіровоград : КНТУ, 2015. – 28 с. Доступно за адресою: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/6321/1/testGL.PDF>.
4. Яковенко Р. В. Робоча програма з навчальної дисципліни „Глобальна економіка” / Р. В. Яковенко. – Кропивницький : КНТУ, 2016. – 40 с. Доступно за адресою: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/6315/1/rp16.PDF>.
5. Яковенко Р. В. Питання до екзамену з курсу „Глобальна економіка” для студентів денної та заочної форми навчання / Р. В. Яковенко. – Кропивницький : ЦНТУ, 2017. – 4 с. Доступно за адресою: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/6988/1/202pdf.PDF>.
6. Яковенко Р. В. Соціально-економічний механізм впливу на демографічні процеси, як головний чинник суспільного відтворення в умовах глобалізації / Роман Яковенко // Теорії мікро-макроекономіки. – К. : Академія муніципального управління. – 2006. – Вип. 25. – С. 111–113.
7. Яковенко Р. В. Митно-тарифне регулювання як фактор впливу на демографічні процеси / Роман Яковенко // Вісник Академії митної служби України. – Дніпропетровськ : Академія митної служби. – 2006. – № 3 (31). – С. 10–14.
8. Яковенко Р. В. Регіональні аспекти соціально-економічного впливу на міграційні процеси / Роман Яковенко // Актуальні проблеми міжнародних відносин : зб. наук. праць. – К. : Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Інститут міжнародних відносин. – 2007. – Вип. 66., ч. 1. – С. 108–111.
9. Яковенко Р. В. Людський капітал та людський потенціал / Роман Яковенко // Наук. праці Кіровоградського нац. техн. ун-ту : Економічні науки. – Кіровоград : КНТУ. – 2013. – Вип. 24. – С. 186–193.
10. Яковенко Р. В. Соціально-економічні важелі впливу на демографічні процеси в світлі стратегії євроінтеграції / Роман Яковенко // Моделі та стратегії євроінтеграції України : економічний і правовий аспекти : зб. матеріалів IX Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 30 травня 2006 р.). – К. : УАЗТ, 2006. – С. 268–270.
11. Яковенко Р. В. Конвертованість валюти та економічна безпека держави / Р. В. Яковенко, К. О. Новакова // Тези доповідей студентів і магістрантів на XLVIII науковій конференції 17 квітня 2014 року. – Кіровоград : КНТУ, 2014. – С. 76–80.
12. Яковенко Р. В. Шляхи активізації залучення іноземних інвестицій / Р. В. Яковенко, К. О. Семенюк // Матеріали за 11-а міжнародна научна

практична конференція [„Новината за напреднали наука – 2015”]. (Софія, Болгарія, 17-25 травня 2015 р.). – София : „Бял ГРАД-БГ” ООД, 2015. – Том 5 : Икономики. – С. 17–19.

13. Яковенко Р. В. Сальдо зовнішньої торгівлі послугами / Р. В. Яковенко, В. Ю. Соловійова // *Materialy XII Miedzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji [„Strategiczne pytania swiatowej nauki – 2016”]*. (Перемишль, Польща, 7-15 лютого 2016 р.). – Przemysl : Nauka i stadia, 2016. – Vol. 2 : Ekonomiczne nauki. – С. 64–66.

14. Яковенко Р. В. Умови розвитку українського бізнесу в системі глобалізації та становлення глобальної економіки / Р. В. Яковенко, С. В. Ковальов // *Економічні перспективи підприємництва в Україні : збірник матеріалів Всеукраїнської інтернет-конференції. 27-28 жовтня 2016 р., м. Ірпінь. – Т 2. – Ірпінь : УДФСУ, 2016. – С. 52–55.*

15. Яковенко Р. В. Проблемні питання методології сучасних економічних досліджень / Р. В. Яковенко // „Сучасні проблеми економічної теорії, маркетингу та моделювання соціально-економічних систем” : Матеріали Першої Всеукраїнської науково-практичної конференції (заочної), м. Кропивницький, 28-29 квітня 2017 року. – Кропивницький : „Ексклюзив-систем”, 2017. – С. 114–117.

16. Яковенко Р. В. Моделі визначення рівня глобалізації на різних щаблях / Р. В. Яковенко, В. А. Мицюк // „Сучасні проблеми економічної теорії, маркетингу та моделювання соціально-економічних систем” : Матеріали Першої Всеукраїнської науково-практичної конференції (заочної), м. Кропивницький, 28-29 квітня 2017 року. – Кропивницький : „Ексклюзив-систем”, 2017. – С. 124–126.

17. Яковенко Р. В. Вплив російської агресії на економічну безпеку України в межах глобалізаційних процесів / Р. В. Яковенко, В. І. Головатій // *Україна – територія можливостей для розвитку підприємництва : збірник матеріалів міжнародної науково-практичної інтернет-конференції [Економічні перспективи підприємництва в Україні], (26–27 жовтня 2017 р., м. Ірпінь) : у 2 ч. Ч. 2. – Ірпінь : Університет ДФС України, 2017. – С. 152–154.*

18. Старкіна О. Д. Роль інтелектуального капіталу в контексті національної безпеки / О. Д. Старкіна, Р. В. Яковенко // *Облік і контроль в управлінні підприємницькою діяльністю : Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції, 19-20 жовтня 2018 р. – Кропивницький : Ексклюзив-Систем, 2018. – С. 157–159.*

19. Яковенко Р. В. Використання досвіду міжнародних організацій в процесі регулювання розвитку людського потенціалу / Роман Яковенко // *Розвиток економічної думки : зб. наук. праць. – Кіровоград : „Поліграф-сервіс”. – 2008. – Вип. 1. – С. 6–10.*

20. Яковенко Р. В. Методологія дослідження людського потенціалу в умовах світової фінансової кризи / Роман Яковенко // *Розвиток економічної думки : зб. наук. праць. – Кіровоград : „Поліграф-сервіс”. – 2009. – Вип. 2. – С. 6–15.*

21. Яковенко Р. В. Трансформація ролі держави в умовах сучасної економіки / Р. В. Яковенко, К. В. Самсонова // Розвиток економічної думки : зб. наук. праць. – Кіровоград : „Поліграф-сервіс”. – 2010. – Вип. 3. – С. 133–142.
22. Яковенко Р. В. Традиційний та інтелектуальний капітал / Р. В. Яковенко, О. В. Яцун // Розвиток економічної думки : зб. наук. праць. – Кіровоград : „Поліграф-сервіс”. – 2010. – Вип. 3. – С. 237–244.
23. Яковенко Р. В. Інформатизація в Україні : основні напрями, тенденції, проблеми / Р. В. Яковенко, К. В. Самсонова // Розвиток економічної думки : зб. наук. праць. – Кіровоград : „Поліграф-сервіс”. – 2011. – Вип. 4. – С. 40–50.
24. Маньковська В. Я. Конкурентоспроможність економіки України на світовому ринку / В. Я. Маньковська, Р. В. Яковенко // Розвиток економічної думки : зб. наук. праць. – Кіровоград : „Поліграф-сервіс”. – 2011. – Вип. 4. – С. 149–157.
25. Гудима Ю. Ю. Еволюція економічних потреб та інтересів / Ю. Ю. Гудима, Р. В. Яковенко // Розвиток економічної думки : зб. наук. праць. – Кіровоград : „Поліграф-сервіс”. – 2011. – Вип. 4. – С. 163–170.
26. Стецик Ю. В. Вплив міграції робочої сили на міжнародні економічні відносини / Ю. В. Стецик, Р. В. Яковенко // Розвиток економічної думки : зб. наук. праць. – Кіровоград : „Поліграф-сервіс”. – 2011. – Вип. 4. – С. 177–183.
27. Яковенко Р. В. Інституціональні фактори становлення сучасних грошей / Р. В. Яковенко // Освіта, менеджмент і бізнес : світовий вимір. Серія : економічні науки. – К. : Українсько-американський гуманітарний інститут „Вісконсинський міжнародний університет (США) в Україні. – 2011. – № 4. – С. 35–41.
28. Яковенко Р. В. Моніторинг громадської думки щодо вступу України в ЄС / Р. В. Яковенко // Розвиток економічної думки : зб. наук. праць. – Кіровоград : „Поліграф-сервіс”. – 2012. – Вип. 5. – С. 60–65.
29. Яковенко Р. В. Україна та міжнародні економічні організації / Р. В. Яковенко // Розвиток економічної думки : зб. наук. праць. – Кіровоград : „Поліграф-сервіс”. – 2012. – Вип. 5. – С. 76–92.
30. Базан А. В. Міграція та її вплив на економіку України / А. В. Базан, Р. В. Яковенко // Розвиток економічної думки : зб. наук. праць. – Кіровоград : „Поліграф-сервіс”. – 2014. – Вип. 7. – С. 73–82.
31. Яковенко Р. В. Розвиток галузевих ринків в умовах глобалізації / Р. В. Яковенко, О. В. Щельник // Розвиток економічної думки : зб. наук. праць. – Кіровоград : видавець Лисенко В. Ф. – 2015. – Вип. 8. – С. 67–72.
32. Яковенко Р. В. Проблеми глобалізації та форми їх прояву / Р. В. Яковенко, Н. Д. Бірзул // Розвиток економічної думки : зб. наук. праць. – Кіровоград : видавець Лисенко В. Ф. – 2015. – Вип. 8. – С. 91–100.
33. Яковенко Р. В. Зарубіжний досвід та проблеми функціонування малого бізнесу / Р. В. Яковенко, Н. В. Афанасьєва // Розвиток економічної

думки : зб. наук. праць. – Кіровоград : видавець Лисенко В. Ф. – 2015. – Вип. 8. – С. 119–134.

34. Яковенко Р. В. Методологія вивчення і дослідження національної економіки [Електронний ресурс] / Р. В. Яковенко. – Режим доступу : <http://www.surma-ua.info/?p=5265>. – Назва з титул. екрану.

35. Яковенко Р. В. Завдання вивчення національної економіки [Електронний ресурс] / Р. В. Яковенко. – Режим доступу : <http://www.surma-ua.info/?p=5499>. – Назва з титул. екрану.

36. Яковенко Р. В. Розвиток людського потенціалу в умовах світової фінансової кризи [Електронний ресурс] / Р. В. Яковенко. – Режим доступу : <http://www.surma-ua.info/?p=5946>. – Назва з титул. екрану.

37. Яковенко Р. В. Основи саморозвитку економіки держави [Електронний ресурс] / Р. В. Яковенко. – Режим доступу : <http://tusovka.kr.ua/news/2018/01/29/osnovi-samorozvitku-ekonomiki-derzhavi>. – Назва з титул. екрану.

38. Яковенко Р. В. Сутність та структура національного багатства. Національний капітал [Електронний ресурс] / Р. В. Яковенко. – Режим доступу : <http://tusovka.kr.ua/news/2018/01/31/sutnist-ta-struktura-ekonomichnogo-potentsialu-natsionalne-bagatstvo>. – Назва з титул. екрану.

39. Яковенко Р. Міграційні процеси : необхідність активізації застосування соціально-економічних важелів впливу [Електронний ресурс] / Р. Яковенко. – Режим доступу : <http://rk.kr.ua/migratsiini-protsesi-neobhidnist-aktivizatsii-zastosuvannja-sotsialno-ekonomichnih-vazheliv-vplivu>. – Назва з титул. екрану.

40. Яковенко Р. В. Економічні категорії та закони [Електронний ресурс] / Р. В. Яковенко. – Режим доступу : <http://www.surma-ua.info/?p=6391>. – Назва з титул. екрану.

41. Яковенко Р. В. Продуктивність національного капіталу [Електронний ресурс] / Р. В. Яковенко. – Режим доступу : <http://tusovka.kr.ua/news/2018/02/23/produktivnist-natsionalnogo-kapitalu>. – Назва з титул. екрану.

42. Яковенко Р. Економічна роль інформації. Інформаційний потенціал національної економіки [Електронний ресурс] / Р. Яковенко. – Режим доступу : <http://rk.kr.ua/ekonomichna-rol-informatsii-informatsiinii-potentsial-natsionalnoi-ekonomiki>. – Назва з титул. екрану.

43. Яковенко Р. В. Становлення ринку та реструктуризація економіки в логіці економічного переходу [Електронний ресурс] / Р. В. Яковенко. – Режим доступу : <http://tusovka.kr.ua/news/2018/04/13/stanovlennja-rinku-ta-restrukturizatsija-ekonomiki-v-logitsi-ekonomichnogo-perehodu>. – Назва з титул. екрану.

44. Яковенко Р. В. Типи економічних систем [Електронний ресурс] / Р. В. Яковенко. – Режим доступу : <http://tusovka.kr.ua/news/2018/04/13/stanovlennja-rinku-ta-restrukturizatsija-ekonomiki-v-logitsi-ekonomichnogo-perehodu>. – Назва з титул. екрану.

45. Яковенко Р. В. Сутність економічного (господарського) механізму, його типи [Електронний ресурс] / Р. В. Яковенко. – Режим доступу : <http://www.surma-ua.info/?p=7467>. – Назва з титул. екрану.
46. Яковенко Р. В. Особливості регулювання різних секторів економіки в розвинутих країнах [Електронний ресурс] / Р. В. Яковенко. – Режим доступу : <http://www.surma-ua.info/?p=7497>. – Назва з титул. екрану.
47. Яковенко Р. В. Макроекономічна стабілізація [Електронний ресурс] / Р. В. Яковенко. – Режим доступу : <http://www.surma-ua.info/?p=7808>. – Назва з титул. екрану.
48. Яковенко Р. В. Основні напрями економічної політики та її завдання [Електронний ресурс] / Р. В. Яковенко. – Режим доступу : <http://www.surma-ua.info/?p=7810>. – Назва з титул. екрану.
49. Яковенко Р. В. Форми та інструменти державного регулювання економіки [Електронний ресурс] / Р. В. Яковенко. – Режим доступу : <http://tusovka.kr.ua/news/2018/05/07/formi-ta-instrumenti-derzhavnogo-reguljuvannja-ekonomiki>. – Назва з титул. екрану.
50. Яковенко Р. В. Теорії економічного зростання [Електронний ресурс] / Р. В. Яковенко. – Режим доступу : <http://www.surma-ua.info/?p=7986>. – Назва з титул. екрану.
51. Яковенко Р. В. Передумови економічного зростання [Електронний ресурс] / Р. В. Яковенко. – Режим доступу : <http://www.surma-ua.info/?p=7984>. – Назва з титул. екрану.
52. Яковенко Р. В. Динаміка і статика економічного зростання [Електронний ресурс] / Р. В. Яковенко. – Режим доступу : <http://www.surma-ua.info/?p=7992>. – Назва з титул. екрану.
53. Яковенко Р. В. Теорія економічного зростання Роберта Солоу [Електронний ресурс] / Р. В. Яковенко. – Режим доступу : <http://www.surma-ua.info/?p=8003>. – Назва з титул. екрану.
54. Яковенко Р. В. Сутність та характеристика сучасного світового господарства [Електронний ресурс] / Р. В. Яковенко. – Режим доступу : <http://www.ungazeta.info/?p=7444>. – Назва з титул. екрану.
55. Яковенко Р. В. Ціна світового ринку [Електронний ресурс] / Р. В. Яковенко. – Режим доступу : <http://tusovka.kr.ua/news/2018/11/06/tsina-svitovogo-rinku>. – Назва з титул. екрану.
56. Яковенко Р. В. Сутність та види зовнішньоекономічної діяльності [Електронний ресурс] / Р. В. Яковенко. – Режим доступу : <http://tusovka.kr.ua/news/2018/11/07/sutnist-ta-vidi-zovnishnoekonomichnoi-dijalnosti>. – Назва з титул. екрану.
57. Яковенко Р. В. Форми та інструменти впливу держави на зовнішньоекономічну діяльність [Електронний ресурс] / Р. В. Яковенко. – Режим доступу : <http://tusovka.kr.ua/news/2018/11/08/formi-ta-instrumenti-vplivu-derzhavi-na-zovnishnoekonomichnu-dijalnist>. – Назва з титул. екрану.
58. Яковенко Р. В. Платіжний баланс у системі регулювання зовнішньоекономічної діяльності [Електронний ресурс] / Р. В. Яковенко. – Режим доступу : <http://tusovka.kr.ua/news/2018/11/09/platizhnii-balans-u>.

sistemi-reguljuvannja-zovnishnoekonomichnoi-dijalnosti. – Назва з титул. екрану.

59. Яковенко Р. В. Перешкоди на шляху інтеграції України у світове господарство [Електронний ресурс] / Р. В. Яковенко. – Режим доступу : <http://tusovka.kr.ua/news/2018/11/20/pereshkodi-na-shljahu-integratsii-ukraini-u-svitove-gospodarstvo>. – Назва з титул. екрану.

60. Яковенко Р. В. Еволюція співпраці України з Європейською співдружністю [Електронний ресурс] / Р. В. Яковенко. – Режим доступу : <http://tusovka.kr.ua/news/2018/11/21/evoljutsija-spivpratsi-ukraini-z-evropeiskoju-spidruzhnistju>. – Назва з титул. екрану.

61. Яковенко Р. В. Стан стратегічного партнерства України та Європейського союзу [Електронний ресурс] / Р. В. Яковенко. – Режим доступу : <http://tusovka.kr.ua/news/2018/11/22/stan-strategichnogo-partnerstva-ukraini-ta-evropeiskogo-sojuzu>. – Назва з титул. екрану.

62. Яковенко Р. В. Ризики розширення Європейського союзу [Електронний ресурс] / Р. В. Яковенко. – Режим доступу : <http://tusovka.kr.ua/news/2018/11/23/riziki-rozshirennja-evropeiskogo-sojuzu>. – Назва з титул. екрану.

63. Яковенко Р. В. Перспективи взаємодії Україна-ЄС [Електронний ресурс] / Р. В. Яковенко. – Режим доступу : <http://tusovka.kr.ua/news/2018/11/24/perspektivi-vzaemodii-ukraina-es>. – Назва з титул. екрану.

64. Яковенко Р. В. Стратегія політики Європейського сусідства [Електронний ресурс] / Р. В. Яковенко. – Режим доступу : <http://tusovka.kr.ua/news/2018/11/25/strategija-politiki-evropeiskogo-susidstva>. – Назва з титул. екрану.

65. Яковенко Р. Методологія сучасних економічних досліджень та економічна теорія у внз [Електронний ресурс] / Р. Яковенко. – Режим доступу : <http://rk.kr.ua/metodologija-suchasnih-ekonomichnih-doslidzhen-ta-ekonomichna-teorija-u-vnz>. – Назва з титул. екрану.

66. Яковенко Р. В. Вплив глобалізації на внутрішні економічні перетворення [Електронний ресурс] / Р. В. Яковенко. – Режим доступу : <http://tusovka.kr.ua/news/2018/12/15/vpliv-globalizatsii-na-vnutrishni-ekonomichni-peretvorennja>. – Назва з титул. екрану.

67. Яковенко Р. В. Вибір моделі економічного розвитку в умовах глобалізації [Електронний ресурс] / Р. В. Яковенко. – Режим доступу : <http://tusovka.kr.ua/news/2018/12/16/vibir-modeli-ekonomichnogo-rozvitku-v-umovah-globalizatsii>. – Назва з титул. екрану.

68. Яковенко Р. В. Інтеграційний вибір України [Електронний ресурс] / Р. В. Яковенко. – Режим доступу : <http://tusovka.kr.ua/news/2018/12/18/integratsiinii-vibir-ukraini>. – Назва з титул. екрану.

69. Яковенко Р. В. Європейська співдружність [Електронний ресурс] / Р. В. Яковенко. – Режим доступу :

<http://tusovka.kr.ua/news/2018/12/19/evropeiska-spivdruzhnist>. – Назва з титул. екрану.

70. Яковенко Р. В. Україна та інтеграційні процеси в Європі [Електронний ресурс] / Р. В. Яковенко. – Режим доступу : <http://tusovka.kr.ua/news/2018/12/17/ukraina-ta-integratsiini-protsesi-v-evropi>. – Назва з титул. екрану.

71. Яковенко Р. В. Національна економіка : навч. посіб. / Роман Яковенко. – Кіровоград : „Пік”, 2009. – 548 с. : іл.

72. Яковенко Р. В. Національна економіка : навч. посіб. / Роман Яковенко. – [2-ге вид., випр.]. – Кіровоград : „КОД”, 2010. – 548 с.

73. Яковенко Р. В. Тлумачний англо-український словник економічних термінів з елементами теорії та проблематики. Дидактичний довідник / Роман Яковенко. – [Вид. 2-ге, випр.]. – Кіровоград : видавець Лисенко В.Ф., 2015. – 130 с.

74. Яковенко Р. В. Наукова робота студентів : методичні поради та рекомендації / Р. В. Яковенко. – [2-ге вид., випр. і розшир.]. – Кропивницький : ЦНТУ, 2018. – 44 с.